

Hukuk Genel Kurulu

2014/695 E. , 2016/522 K.

- **DAVAYA SÜRESİ İÇİNDE CEVAP VERMEYEN DAVALIYA DELİL GÖSTERMESİ İÇİN SÜRE VERİLEMESİ**
- **YASAL SÜRE GEÇTİKTEN SONRA DELİL GÖSTERME TALEBİNDE BULUNULMASI**
- **BOŞANMA DAVASI İLE VELAYET NAFKA VE TAZMİNAT İSTEMİ**
- **CEVAP DİLEKÇESİNİN SUNULMASI**
- **ÖN İNCELEME DURUŞMASI**

TÜRK MEDENİ KANUNU (TMK) (4721) Madde 166

1982 ANAYASASI (2709) Madde 90

1982 ANAYASASI (2709) Madde 141

HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU (HMK) (6100) Madde 119

HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU (HMK) (6100) Madde 122

HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU (HMK) (6100) Madde 127

HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU (HMK) (6100) Madde 128

HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU (HMK) (6100) Madde 129

HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU (HMK) (6100) Madde 140

HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU (HMK) (6100) Madde 145

HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU (HMK) (6100) Madde 141

"İçtihat Metni"

Taraflar arasındaki "boşanma ve fer'ileri" davasından dolayı yapılan yargılama sonunda; Denizli 2. Aile Mahkemesince davanın kabulüne dair verilen 19.12.2012 gün ve 2012/455 E., 2012/1020 K. sayılı kararın incelenmesi davalı vekili tarafından istenilmesi üzerine, Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 27.06.2013 gün ve 2013/5480 E., 2013/18157 K. sayılı ilamı ile;

(...Davalı, davaya cevap vermemiş, ön inceleme duruşmasında "boşanmak istemediğini" ifade etmiştir. Mahkemece, ön inceleme duruşması sonucunda "tahkikata geçilmesine" karar verilip, davacının daha önceden göstermiş olduğu delillerin toplanmasına karar verildiği halde, davalıya delil göstermesi ve delillerini sunması için imkan tanınmamış, tahkikat için belirlenen duruşmada davacının gösterdiği deliller toplanıp, sonuca gidilmiştir.

Davalının, davaya cevap vermemiş olması, ön incelemede uyuşmazlık konularının belirlenmesinden sonra bu konulara ilişkin delil gösterme ve sunma hakkını ortadan kaldırmaz. Davaya süresinde cevap vermemiş olan davalı, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların tamamını inkar etmiş sayılır. (HMK.md.128) Durum böyle olmakla birlikte, süresinde davaya cevap vermeyen davalı, diğer tarafın kusurlu olduğuna yönelik bir vakıa ileri süremez ise de, kötüye kullanılmadıkça onun ileri sürdüğü vakıaları çürütmeye yönelik delil bildirebilir. Bu bakımdan davalıya açıklanan çerçevede kanunda belirtilen süre içinde olmak şartıyla delil gösterme hakkı tanınmalıdır. Aksinin kabulü, cevap süresini bir kez kaçırmış veya davaya süresinde cevap vermemiş olan davalıya savunmasını ispat etme hakkını tanınamak olur. Bu ise usul hukukunun vazgeçilmez bir ilkesi olan "hukuki dinlenilme hakkını" (HMK.md.27) ortadan kaldırır. Öyleyse, davalıya yukarıda belirtilen çerçevede delil göstermesi için süre verilmesi, gösterdiği taktirde delillerin toplanması ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek hasıl olacak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile hüküm kurulması doğru bulunmamıştır...) gerekçesiyle oyçokluğu ile bozularak dosya yerine geri çevrilmekle yeniden yapılan yargılama sonunda, mahkemece önceki kararda direnilmiştir.

HUKUK GENEL KURULU KARARI

Hukuk Genel Kurulunca incelenerek direnme kararının süresinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra gereği görüldü:

Dava, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 166/1. maddesi uyarınca evlilik birliğinin sarsılması hukuksal sebebine dayalı boşanma davası ile boşanmanın fer'isi niteliğindeki

velayet, nafaka ve tazminat istemlerine ilişkindir.

Davacı (kadın) vekili, davalının evlilikleri boyunca müvekkiline hakaret ettiğini, şiddet uyguladığını, yaralama eylemleri nedeniyle iki ayrı ceza davası açıldığını ileri sürerek, tarafların boşanmalarına, çocuğun velayetinin anneye verilmesine, tedbir, iştirak, yoksulluk nafakası ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir. Davalı asil, cevap dilekçesi vermemiştir. Katıldığı ön inceleme duruşmasında, boşanmak istemediğini beyan etmiştir.

Yerel Mahkemece, davalının evlilik birliğinin devamı süresince davacıya şiddet uyguladığı, evinin geçim yükümlülüğünü yerine getirmediği, en son şiddet uygulaması üzerine tarafların ayrı yaşamaya başladıkları, bu haliyle davalının tam kusurlu hareketleri nedeniyle evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı gerekçesiyle tarafların boşanmalarına ve fer'ilerine karar verilmiştir.

Davalı vekilinin temyizi üzerine karar, Özel Dairece yukarıda başlık bölümünde gösterilen nedenlerle bozulmuş, yerel mahkemece, önceki kararda direnilmiştir.

Hükmü temyize davalı vekili getirmiştir.

Hukuk Genel Kurulu önüne gelen uyuşmazlık; yasal süresinde davaya cevap vermeyen davalının, kötüye kullanılmadıkça davacı tarafın ileri sürdüğü vakıaları çürütmeye yönelik delil bildirip bildiremeyeceği, cevap dilekçesiyle delil bildirmeyen davalıya ön inceleme duruşmasında belirlenen uyuşmazlık konusunda delil bildirmesi için süre verilmesinin gerekip gerekmediği, varılacak sonuca göre somut olayda davalıya delil göstermesi için süre verilerek gösterdiği takdirde delilleri toplanarak hasil olacak sonuca göre bir karar verilmesinin gerekip gerekmediği noktasında toplanmaktadır.

Öncelikle, uyuşmazlığa etkili olan hukuk ilkelerinin ve mavzuatın açıklanmasında yarar bulunmaktadır.

Anayasanın 90. maddesinin beşinci fıkra hükmü uyarınca, milletlerarası antlaşma hükümlerinin esas alınacak olması nedeniyle ilk olarak belirtilmesi gerekir ki; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'nin 6. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının en önemli unsurlarından bir tanesi de yargılamanın "makul bir süre içinde" bitirilmesi ilkesidir.

Bu bağlamda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), devletlerin yargısal sistemlerini AİHS'nin 6. maddesinde yer alan şartlara göre makul bir sürede yargılama dahil olmak üzere uyacak şekilde düzenlemek ile görevli olduğunu belirtmiştir (AİHM, Zimmerman ve Steiner –İsviçre, 13 Temmuz 1983, 29. paragraf).

Bir davaya taraf olan herkesin karşı taraf karşısında kendisini önemli bir dezavantajlı konumda bırakmayacak şartlarda, iddialarını mahkemeye sunabilmesi için makul bir fırsata sahip olabilmelidir (AİHM, De Haes ve Gijssels-Belçika, 24 Şubat 1997).

Aynı şekilde, tarafların gösterilen tüm delillerden haberdar olması ve görüş bildirebilmesi de adil yargılanma hakkı kapsamında gözetilmesi gereken ilke olarak belirtilmiştir (AİHM, Borgers-Belçika, 30 Ekim 1991).

Anayasanın 141. maddesinde de "davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir" denilmek suretiyle davaların makul bir süre içerisinde bitirilmesi gerekliliği açıkça düzenlenmiştir.

Açıklanan bu ilkelere paralel olarak 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK)'da yargılamanın makul sürede bitirilmesini sağlamak amacıyla düzenlemeler yapılmış ve bu amaca ulaşılabilmesi için önemli bir katkı sağlayan delillerin bildirilme zamanı özel olarak düzenlenmiştir.

Delillerin belirli bir zaman dilimi içinde gösterilip sunulması yargılamayı çabuklaştıracak olmasının yanı sıra, taraflara da gösterilen delillerden haberdar olarak zamanında bunlara karşı delil veya görüş bildirebilme imkânı tanıyacak, böylece uyuşmazlıklar en kısa sürede adilane çözüme kavuşacaktır.

Bu aşamada, 6100 sayılı HMK'nın delillerin ibrazıyla ilgili hükümlerini değerlendirmek gereklidir.

HMK'nın 119/1-(f) hükmü uyarınca, gerek yazılı gerekse basit yargılama usulünde, iddia edilen her bir vakianın hangi delillerle ispat edileceğinin, dava dilekçesinde belirtilmesi gerekir.

Maddenin gerekçesinde bu gerekliliğin, 6100 sayılı HMK'nda bir yenilik olarak düzenlendiği ifade edilmiştir. Böylece, özellikle ispat konusunda davaların usul ekonomisi

ilkesine uygun bir biçimde, makul bir sürede sonuçlanması hedeflenmiştir.

Delillerin bildirilmesi hakkındaki bu düzenleme, Kanunumuzda kabul edilen somutlaştırma yükünün de bir gereğidir (Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Muhammet Özkes, Medeni Usul Hukuku, Ankara 2013, 14. Bası, s. 506).

Dava dilekçesinin davalıya tebliğinde, davalının iki hafta içinde davaya cevap verebileceğinin ihtarının gerektiği HMK'nın 122. maddesinde düzenlendikten sonra aynı süreye "cevap dilekçesini verme süresi" başlıklı 127. maddesinde tekrar yer verilerek "Cevap dilekçesini verme süresi, dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren iki haftadır..." şeklinde düzenleme yapılmıştır.

Bu aşamada vurgulamak gerekir ki; HMK'nın 122. maddesinin gerekçesinde de belirtildiği üzere cevap süresi, Kanun tarafından düzenlenmiş kesin bir süre hâline getirilmiştir.

Bu hakkını kullanmayan, yani süresi içinde cevap dilekçesi vermemiş olan davalı, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların tamamını inkâr etmiş sayılacaktır (HMK. m.128).

6100 sayılı HMK'nın "Cevap dilekçesinin içeriği" başlığını taşıyan 129. maddenin 1. fıkrasının (e) bendinde savunmanın dayanağı olarak ileri sürülen her bir vakıanın hangi delillerle ispat edileceğinin cevap dilekçesinde bulunması gerektiği belirtilmiştir.

Tarafların ikinci dilekçelerini verme usulleri de ayrıntılı olarak düzenlenmiş olup, davacının, cevap dilekçesinin kendisine tebliğinden itibaren iki hafta içinde cevaba cevap dilekçesini; davalının da davacının cevabının kendisine tebliğinden itibaren iki hafta içinde ikinci cevap dilekçesini verebileceği belirlenmiştir (HMK. m. 136).

Hemen belirtmelidir ki, hem dava dilekçesinde hem de cevap dilekçesinde gösterilen ve tarafın elinde bulunan belgelerin dilekçeye eklenerek mahkemeye sunulması, başka yerlerden getirtilecek belge ve dosyalar için de bunların bulunabilmesini sağlayıcı açıklamanın dilekçede yer alması zorunludur (HMK. m. 121, 129/2).

Ön inceleme duruşmasında, taraflara dilekçelerinde gösterdikleri, ancak henüz sunmadıkları belgeleri mahkemeye sunmaları veya başka yerden getirtilecek belgelerin getirtilebilmesi amacıyla gereken açıklamayı yapmaları için iki haftalık kesin süre verilir. Bu hususların verilen kesin süre içinde tam olarak yerine getirilmemesi hâlinde, o delile dayanmaktan vazgeçilmiş sayılmasına karar verilir (HMK. m.140/5).

Bu madde metninde vurgulanması gereken husus "dilekçelerinde gösterdikleri" ibaresinin kullanılmış olmasıdır.

6100 sayılı HMK'nın 140. maddesinin gerekçesinde belirtildiği üzere taraflar, delil olarak dayandıkları belgeleri dilekçelerine ekleyerek vermek ya da başka yerden getirilecekse, bunu belirtmek zorundadırlar. Şayet taraflar, bu konuda yapmaları gereken işlemleri eksik bırakmışlarsa, tahkikata başlamadan önce, taraflara son kez kısa bir süre verilerek bu eksiklikleri tamamlamaları düşünülmüştür. Taraflar bu şanslarını da doğru kullanamazlarsa, artık tahkikat mevcut delillerle yürütülecek ve tarafların o delile dayanmaktan vazgeçtikleri kabul edilecektir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun sisteminde, ön inceleme duruşmasında tayin edilen kesin süreye uyulmaması, vazgeçme yaptırımına bağlanarak, davayı uzatıcı bu kötüniyetli davranışlar engellenmeye çalışılmıştır. Zira, dilekçelere eklenip sunulmamış, daha sonra ön incelemede ek olarak bildirilen süre içinde de verilmemiş delillere, tahkikat içinde kural olarak (m. 145, c. 1) dayanılamaz. Tahkikatın amacı, kural olarak delil toplamak değil, delilleri incelemek ve değerlendirmektir; aksi halde tahkikat tamamlanamaz ve yargılama uzar. Bu sebeple, 145. maddede belirtilen ve tarafın etki alanı dışında kalan çok özel durumlar dışında, sonradan delil sunulması halinde bu deliller dikkate alınmamalıdır (Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Muhammet Özkes, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2015, 3. Bası, s. 328, 332).

Dilekçelerin teatisi aşamaları bu şekilde net sürelerle bağlı olarak düzenlendikten sonra yasa koyucu, "delil" bildirmenin "süreye" bağlı olduğunu tekrar vurgulayan 145. maddeye yer vermiştir. Anılan hüküm aynen; "Taraflar, Kanunda belirtilen süreden sonra delil gösteremezler. Ancak bir delilin sonradan ileri sürülmesi yargılamayı geciktirme amacı taşııyorsa veya süresinde ileri sürülememesi ilgili tarafın kusurundan kaynaklanıyorsa, mahkeme o delilin sonradan gösterilmesine izin verebilir." şeklindedir.

Yukarıda belirtilen hükümlerden de anlaşılacağı üzere gerek davacı gerekse davalı bakımından delil gösterme ile delil sunma ayrı olarak ele alınmış; dava ve cevap

dilekçelerinde iddia edilen vakıaların hangi delillerle ispatlanacağını belirtmesi zorunluluğundan söz edildikten sonra, eldeki belgelerin dilekçelere eklenmesi, elde bulunmayan belgeler için ise nereden getirtileceği konusunda bilgi verilmesi gerektiği açıkça öngörülmüştür. HMK'nın 140/5. maddesinde de dilekçelerde belirtilen ve fakat henüz sunulmayan belgelerin süresinde sunulmaması halinde uygulanacak yaptırımı açıklamıştır.

Tekrar edilmesinde yarar vardır ki; yasa koyucu, tarafların, kanunda belirtilen süreden sonra delil gösteremeyecek olmalarını emredici bir düzenlemeyle (m.145) benimsedikten sonra, bunun istisnalarını da belirtmiştir. Buna göre, ancak bir delilin sonradan ileri sürülmesi yargılamayı geciktirme amacı taşııyorsa veya süresinde ileri sürülebilmesi ilgili tarafın kusurundan kaynaklanıyorsa, mahkeme o delilin sonradan gösterilmesine izin verebilecektir.

Bu aşamada bir diğer istisnai hükmün açıklanması gereklidir. O da "iddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi" başlıklı 141. madde hükmü olup, yasa hükmü; "(1) Taraflar, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri ile serbestçe; ön inceleme aşamasında ise ancak karşı tarafın açık muvafakati ile iddia veya savunmalarını genişletebilir yahut değiştirebilirler. Ön inceleme duruşmasına taraflardan biri mazeretsiz olarak gelmezse, gelen taraf onun muvafakati aranmaksızın iddia veya savunmasını genişletebilir yahut değiştirebilir. Ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra iddia veya savunma genişletilemez yahut değiştirilemez. (2) İddia ve savunmanın genişletilip değiştirilmesi konusunda ıslah ve karşı tarafın açık muvafakati hükümleri saklıdır." şeklindedir.

Anılan maddenin gerekçesinde belirtildiği üzere; tarafların karşılıklı dilekçelerini verdikleri aşamada, herhangi bir sınırlamaya bağlı olmadan uyuşmazlığın genel çerçevesi içinde iddia ve savunmalarını değiştirebilecekleri kabul edilmiştirşüphesiz bu imkan, sadece cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi için söz konusudur. İkiser dilekçeden sonra, hangi ad altında olursa olsun verilecek dilekçeler, sınırlama ve yasak kapsamında kabul edilmelidir. Ön inceleme aşamasında, ancak karşı tarafın açık muvafakati (veya ön inceleme duruşmasına taraflardan birisinin mazeretsiz gelmemesi) durumunda iddia veya savunmaların genişletilmesi yahut değiştirilmesi kabul edilmiştir.

Görüldüğü üzere, 6100 sayılı HMK'nın sistematığı içinde; tahkikat aşamasına geçilmezden evvel tarafların uyuşmazlık konularının ve bu uyuşmazlıkların çözümü için ileri sürdükleri delillerin daha işin en başında belirlenerek tahkikatın etkin bir şekilde yapılmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır.

Bu itibarla, yukarıda ayrıntılı olarak açıklanan hususların özetlenmesi gerekirse; AİHS'nin 6.maddesinde düzenlenen adil yargılamanın etkin ve makul bir süre içinde bitirilmesi için 6100 sayılı HMK'da düzenlemelere yer verilmiş olup, bu bağlamda delil gösterilmesi dilekçelerin teatisi (dava, cevap, cevaba cevap ve ikinci cevap) aşamasına hasredilmiştir. Tarafların, Kanunda belirtilen bu sürelerden sonra delil gösterebilmeleri ancak iki yasa maddesinde belirtilen hallerle sınırlıdır. Onlar da; iddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesini düzenleyen 141. madde ile sonradan delil gösterilmesinin hüküm altına alındığı 145. maddedeki durumlardır.

Bu açıklamalar ışında somut olay incelendiğinde; davalının cevap dilekçesi vermediği hususunda bir tartışma bulunmamaktadır. Dava dilekçesinin usule uygun ihtar içerir şekilde tebliğinden sonra iki haftalık süre içerisinde delillerini bildirmeyen davalının sonradan delil gösterebilmesi için HMK'nın 145. maddesinde belirtilen istisnai hallerin mevcudiyeti de somut olayda ileri sürülmüş değildir. İddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesini düzenleyen 141. madde koşulları da oluşmamıştır. Kaldı ki somut olayda davalı, cevap ve delil bildirmek için mehil talebini 18.09.2012 tarihli ön inceleme duruşmasından sonra tahkikat aşamasında 02.11.2012 tarihli duruşmada ileri sürmüştür. Bu durumda; dava dilekçesinin davalıya 31.05.2012 tarihinde usulüne uygun bir şekilde tebliğ edilmesinden sonra süresi içerisinde cevap dilekçesi verilmediğinden savunmanın dayanağı olarak süresinde ileri sürülen bir delil (HMK. m. 129/1-e) bulunmadığından yerel mahkemenin davalıya delil göstermesi için süre vermesine yasal olarak imkân bulunmadığının kabulü gerekir.

Hukuk Genel Kurulundaki görüşmeler sırasında bir kısım üyelerce, dava dilekçesindeki talepler arasında müşterek çocuğun velayetinin anneye verilmesi isteminin de bulunduğu, kamu düzenine ilişkin bu talep nedeniyle davalı delillerinin toplanmasına imkân

tanınmasının gerektiği ifade edilmiş, bir kısım üyeler tarafından ise; süresinde davaya cevap vermeyen davalının, diğer tarafın kusurlu olduğuna yönelik bir vakıa ileri süremez ise de, kötüye kullanılmadıkça onun ileri sürdüğü vakıaları çürütmeye yönelik delil bildirebileceği, aksinin kabulünün, cevap süresini kaçırmış veya davaya süresinde cevap vermemiş olan davalıya savunmasını ispat etme hakkını tanımamak olacağı, bunun ise hukuki dinlenilme hakkını ortadan kaldıracağı belirtilmiş, bazı üyelerce de; uyuşmazlık ön inceleme duruşmasında belirlendiği için tarafların delillerini göstermeleri gereken (son) tarihin, dava veya cevap dilekçesi değil, hakim HMK'nın 140/5. madde hükmü uyarınca taraflara vereceği iki haftalık kesin sürenin son günü olduğu ileri sürülmüş ise de, Kurul çoğunluğunca bu görüşler yukarıda açıklanan gerekçelerle kabul edilmemiştir.

Hal böyle olunca; süresinde cevap dilekçesi vermeyerek delillerini bildirmeyen davalı tarafın yasal süre geçtikten sonra delil bildirme talebinin reddinin gerektiğine ilişkin olarak verilen Yerel Mahkeme direnme kararı yerindedir.

Ne var ki, esasa ilişkin temyiz itirazları Özel Dairece incelenmediğinden, bu konuda inceleme yapılmak üzere dosya Özel Daireye gönderilmelidir.

SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerle direnme uygun bulunduğundan davalı vekilinin işin esasına yönelik diğer temyiz itirazlarının incelenmesi için dosyanın 2. Hukuk Dairesine GÖNDERİLMESİNE, 20.04.2016 gününde yapılan ikinci görüşmede oyçokluğu ile karar verildi.